

OSMO TIILILÄ - PROTESTANTTI 5

Timo Junkkaala, Osmo Tiililä - protestantti (PerusSanoma Oy, s.828, 2004).

Teologisen linjan hahmottuminen

Tiililä piti erehdyksenä katolisuudessa ja ortodoksisuudessa vallinnutta käsitystä, jonka mukaan luonnollinen järki voisi päästä tuntemaan Jumalan. Synnin tähden se oli hänen mielestään mahdotonta (383).

Vaikka teologin tehtävä on pyrkiä käsitteelliseen selvyyteen, on samalla tunnustettava, että Jumalan kohdalla käsitteet ovat vain hämäriä likiarvoja, sillä "tässä olisi enemmän kumarrettava ja palvottava". "Jumala voidaan tuntea vain sitä mukaa kuin eletään hänen yhteydessään."

Kristillisen teologian on Tiililän mukaan perustauduttava sekä Jumalan sanaan että kristilliseen kokemukseen (383).

Kristinuskon suunnaton rikkaus ei Tiililän mukaan voi tulla esiin vain yhden ainoan tunnustuksen piirissä (384).

Tiililä arvosti Raamattuun, tunnustukseen ja kristilliseen kokemukseen rakentuvaa teologiaa (384).

Eniten Tiililä tukeutui luennoissaan ulkomaalaisista teologeista **Karl Heimiin** ja **suomalaisista Gustaf Johanssoniin ja Antti J. Pietilään** (384).

Liberaaliteologiaa

Tiililä kysyi, eikö kuljeta kehässä, jos sanotaan, että evankeliumeiden kirjoittajat ovat ensin saaneet Jeesuksesta jonkinlaisen käsityksen ja sitten luoneet evankeliumien Jeesus-kuvan tämän käsityksen pohjalta. Tiililä kysyi myös, eikö siirrytä katolisuuteen, kun opetetaan Kristuksen olevan kirkossaan täydellisemmin ja rikkaammin kuin Uudessa testamentissa. Tiililän mukaan mennään vaarallisille linjoille, jos sana selitetään pääosin uskon tuotteeksi, kun se itse asiassa kirkossa on uskon perusta. "Ei myöskään ole suinkaan yhdentekevää, onko meillä ilmoitustapahtumasta luotettava tieto, vain onko se, mitä siitä kerrotaan, vain legendaarista 'Jeesuksen hengen' kanssa sopusoinnussa olevaa traditiota. Liberaalin teologian eräitä pääväittämiä on aina ollut, ettei Raamatun sananmukainen tulkinta ole tarpeellista, **kunhan vain ollaan perillä Raamatun hengestä. Mutta tällainen 'henki' oli Tiililän mukaan ylen helposti tulkitsijan oma henki**" (386-387).

Ole Hallesbyn teologia

Hallesby oli kiistelty henkilö, johon norjalainen kirkkostaistelu henkilöityi, ja jonka teologiaa ei kaikkialla arvostettu. Artikkelista kävi ilmi, että Tiililä arvosti Hallesbytä myös näiden kiisteltyjen puolien osalta (387).

Saattaa olla, että kun Suomessa sodan jälkeen syntyi kirkon sisäinen kahtiajako ja Tiililän arvio suomalaisen teologian positiivisuudesta sortui, hänen arvostuksensa Hallasbytä ja tämän kirkkostaistelua kohtaa

kasvoi entisestään (387).

Artikkelissa Tiililä totesi, että Hallesbyn mukaan positiivinen ja liberaalinen teologia edustivat kokonaan erilaista uskontoa, minkä tähden yhteistyö oli mahdotonta. Liberaali teologia sanoi olevansa vanhan uskon tulkki nykyajassa, mutta Hallesbyn mukaan kyse oli rationalismista ja apostolisen uskontunnustuksen hylkäämisestä. Hallesby kokosi raamattu-uskollisen kirkkokansan laajaksi rintamaksi liberaaliteologiaa vastaan. Kun järki oli syrjäyttänyt Raamatun auktoriteetin, kristinuskon yliluonnolliseen puoleen otettiin kielteinen asenne. **Uskonnonhistoriallinen koulukunta lähti siitä, että kristinuskon ja muiden uskontojen välillä saattoi olla vain suhteellisia eroja. Hallesbyn mukaan liberaalin teologian perusvirhe oli siinä, että sen mukaan luonnollinen ihminen kykeni tutkimaan kristinuskoa** (387).

Antaessaan Hengen todistukselle uskonvarmuudessa keskeisen merkityksen Hallesby tuli Tiililän mukaan lähelle suomalaisen herännäisyyden ajatusta, ettei saa "ryöväätä" sanaa tai uskoa, vaan että tulee odottaa kunnes saa Kristukselta "armon vilauksen" (388).

Tiililän mukaan Hallesbyn inspiraatio-oppi tuli lähelle Pietilän näkemystä. Johtava ajatus Hallesbyn etiikassa oli Tiililän mukaan se, että **kristillinen etiikka on ajateltavissa ainoastaan uudistuneen persoonallisuuden etiikkana sanan ja uskon pohjalta** (388).

Herännäisyys

Vaikka herännäisyyden sanoma keskittyi Kristuksen työhön meidän puolestamme ja sitä seuraavan anteeksiannon julistamiseen, usko ei sen mukaan ollut vain totena pitämistä, **vaan elävää yhteyttä Kristukseen**. Tämä osoitti Tiililän mielestä liikkeen pietistisen luonteen. "Sisäiset sydämen tapahtumat ovat tärkeitä" (390).

herännäisyyden armonjärjestys on yksinkertainen: Kristuksen ja syntisen on päästävä toistensa yhteyteen. Sen mitä Kristus on tehnyt meidän puolestamme on tultava todeksi meissä (390).

Heränneiden mukaan ihmisen täytyy ensin tulla synninsuruun. Vasta alas lyöty saa avun. Kristillisuus on jatkuvaa Herran hoidossa olemista, kasvua alaspäin. Heränneet eivät mielellään puhu vanhurskauttamisesta kertakaikkisena nostamisena autuuden tilaan (390).

Pohtiessaan herännäisyyden ja evankelisuuden eroa Tiililä totesi Paavo Ruotsalaisen opettaneen, että jos ihminen ilman sisäistä armontuntoa luottaa sanassa oleviin lupauksiin ja ikään kuin pakottautuu varmuuteen, se on **"sanan päälle krossaamista" ja "uskon ryöstämistä"**...Kristitty voi vilaukselta todeta omistavansa, kaikki muu on ikävöintiä (390).

Toisaalta Tiililä totesi, että **herännäisyydenkin odottava usko oli nimenomaan Kristukseen katsomista, ei itseensä tuijottamista**. Uusi elämä ilmenee Hengen köyhydessä. Ikävöivä usko on jo omistamista. Joka huutaa Herran perään, on jo tämän parissa. Kaipaus on jo armonelämää. Ahdistuminen Herran luo on jo elävää uskoa. Uskon puutteen tunto on jo itse uskoa. Kristus on läsnä isoavassa uskossa. Pelastusvarmuus korostuu herännäisyydessä tähän tapaan: Herra ei voi hylätä omiaan, joita hän on tähän saakka kärsinyt. Sanoessaan "tulkoon vaikka tuomio" on mukana lapsen turvallinen jättäytyminen isän käsiin (391).

Evangelisen liikkeen erehdyksenä Tiililä piti opetusta koko maailman autuudesta eli yleisestä vanhurskauttamisesta. Teologisesti kyseessä oli sovituksen ja vanhurskauttamisen samastaminen. **Tiililän mukaan yhteys muiden kanssa oli mahdollista vasta kun evankeliset tekevät erehdyksestään parannuksen** (391).

Kun Tiililä otti luentojaan aiheiksi suomalaiset herätysliikkeet, hän toteutti perusajatustaan, jonka mukaan herätysliikkeet ovat oikeaa luterilaisuutta ja elävää kirkollisuutta (392).

Nuorille teologeille

Ensimmäiseksi Tiililä totesi, että teologiassa emme ole tekemisissä vain jonkin aatteen, opin tai elämänkatsomuksen, vaan itse elävän Jumalan kanssa. Jumalan ilmoitus ei ole vain totuuksien ilmoittamista vaan Jumalan dynaamista puuttumista historiaan (393).

Tästä syystä Tiililän mukaan tuli teologien valmistautua kutsumustyöhönsä "pyhällä pelolla ja vavistuksella" (394).

"On oikeastaan järkyttävää uskallettua olla teologi", totesi Tiililä. "Teologin on muodostettava käsitteellisiä selvittelyjä Jumalan ilmoituksen sisällöstä." Vaikeus alkaa siitä, kun "Jumalan läsnäolo karistaa pölyt opinkappalten päältä ja kun osat vaihtuvat: minä en enää tutki, vaan minua tutkitaan. Mutta kun minunkin sitten on tutkittava, teen sen tietoisena siitä, että olen tekemisissä elävän Jumalan enkä hänen muistojensa kanssa" (394).

Toisessa kirjeessään Tiililä kehotti nuoria teologeja määrätietoiseen ja perusteelliseen opiskeluun ja kolmannessa ihmettelyyn uskon keskeisimpien peruskysymysten äärellä (394).

"Kirkon opinkappaleet ovat ihmisten yritystä sanoa mahdollisimman onnistunein käsitteellisin likiarvoin sanomattomia asioita (394).

"Voi meitä, jos olemme laiskoja teologeja, joiden ajatus kulkee vain totunnaisia, kuluneita latujaan ja joilla on sovinnaiset ympyränsä, joiden särkemistä he tuskallisesti pelkäävät." Tiililä jatkoi, ettei hän tällä tarkoita mitään kristinuskon sisällön muuntelua ihmisen maun mukaiseksi. Mutta totuutta tuli etsiä niin kuin etsii se, jonka koko elämä riippuu löytämisestä (395).

Viimeisessä kirjeessä Tiililä varoitti kristittyjen keskinäisistä erimielisyyksistä ja varsinkin pitämästä vain omaa joukkoa ainoana oikeana (394-395).

Eronneiden vihkiminen

Osmo Tiililä valittiin helmikuussa 1948 yksimielisesti teologisen tiedekunnan edustajaksi Suomen luterilaisen kirkon kirkolliskokoukseen (399).

Eniten huomiota herätti kirkon ikuisuuskyseksi muodostunut kysymys eronneiden vihkimisestä avioliittoon. Tuota kysymystä oli käsitelty lähes jokaisessa kirkolliskokouksessa 1800-luvun lopusta alkaen. Käytäntö, jonka mukaan kirkko vihki eronneita uuteen avioliittoon, oli koettu ongelmaksi, mutta ratkaisua ei ollut löytynyt. Nyt kirkkolakikomitea oli laatinut

vuoden 1948 kirkolliskokoukseen ehdotuksen, jonka mukaan **"avioeron saanutta henkilöä, jonka edellinen aviopuoliso on elossa, voi pappi omantunnon syistä kieltäytyä vihkimästä ja hänen siviiliavioliittoaan siunaamasta"**. Useat synodaalokokoukset olivat päätyneet jyrkemmälle kannalle ja edellyttivät, että vihkimisestä kieltäytymisen tulisi olla päälinja. Kun asiasta käytiin kirkolliskokouksessa lähetekeskustelu valiokuntaan lähettämistä varten, **Tiirilä asettui kannattamaan tätä jyrkempää linjaa**. Hän esitti, ettei kirkon lainkaan tullut vihkiä eronneita tai ainakin asettaa useamman vuoden odotusaika, joka saisi kiirehtijät kääntymään siviilivihkimisen puoleen. Myös **Martti Simojoki**, joka vielä Tampereen synodaalokokouksessa oli edustanut lievempää kantaa, kertoi nyt tullessaan Raamattua tutkiessaan **jyrkemmälle kannalle**. Hän torjui perusteellisessa puheenvuorossaan kaikki myönteisen kannan tueksi esitetyt näkemykset ja teki ehdotuksen, jonka mukaan pappeja kiellettäisiin kuuluttamasta ja vihkimästä ketään, joka on eronnut ja jonka puoliso on elossa. **Toisenlaista näkemystä edustivat mm. L.P. Tapaninen ja Paavo Virkkunen.**

Siviilivaliokunta päätyi ehdotukseen, jonka mukaan "avioeron saanutta henkilöä, jonka edellinen aviopuoliso on elossa, älköön vihittäkö kirkolliseen avioliittoon älköönkä hänen siviiliavioliittoaan siunattako, jollei pappi katso siihen olevan erittäin painavia syitä".

Kirkkolakikomitean esittämästä poikkeuksesta oli näin tullut yleinen linja.

Tiirilä piti uutta ehdotusta hyvänä ja asettui kannattamaan sitä. Hänen mielestään ei tullut olla niin huolissaan kansankirkon asemasta tai pappien omastatunnosta, vaan tuntea tuskaa siitä, ettei Jumalan sanaa noudateta. Valiokunnan ehdotusta kannattivat puheenvuoroissaan myös monet muut, piispoistakin ainakin Malmivaara, Gulin ja Sormunen. Erkki Kurki-Suonio totesi, ettei vanha kirkko milloinkaan, ei edes Konstantinuksen aikana, hyväksynyt eronneiden uusi avioliittoa. Kirkkolakikomitean ehdotusta kannattivat Virkkusen ja Tapanisen lisäksi lääninrovasti Kylänpää ja hovioikeudenneuvos Alestalo.

Vastatessaan Virkkuselle ja Kylänpäälle Tiirilä totesi, ettei Raamattu ole tässä kysymyksessä lainkaan niin epäselvä kuin on annettu ymmärtää. "Ei Jumalan sana ole mikään Delfoin oraakkeli." Tiirilä otti esiin kaikki asiaan liittyvät Uuden testamentin kohdat ja osoitti, että sen valossa asia on hyvin selvä. Evankeliumin henki, johon vedottiin, ei Tiirilän mukaan puhu evankeliumin selviä sanoja vastaan ja Jeesuksen henki ei puhu Jeesuksen sanoja vastaan. Kylänpään kysymykseen, onko Jeesus todella sanonut, ettei katuvaista saa armahtaa, Tiirilä totesi, ettei Jeesus ollut niin sanonut, muttei myöskään siten, että katuvaisen armahtaminen olisi katuvaisen johtamista tekemään huorin. Armahtaminen ei tarkoita valtuutusta uuteen syntiin. Kun Virkkunen vetosi Jeesuksen sanoihin siitä, kuinka Mooses salli kirjoittaa erokirjan "sydämen kovuuden tähden", Tiirilä totesi, ettei siinä puhuta uudesta avioliitosta vaan erosta.

Äänestystulos taisi yllättää itse kirkolliskokouksenkin. Äänin 104-7 kirkolliskokous hyväksyi valiokunnan ehdotuksen, jonka mukaan ilman erityisen painavia syitä eronneita ei enää vihittäisi. Tulosta voidaan pitää erityisesti voittona Tiirilälle ja Simojolle, joiden puheenvuorot vaikuttivat sekä valiokunnan kantaan että sitten koko kirkolliskokoukseen.

Eronneiden vihkimisasiä sai yllättävän käänteeseen, kun **presidentti Paasikivi ei allekirjoittanut uutta lakia**, vaan jätti sen maaliskuussa 1949 raukeamaan, koska katsoi sen kaipaavan vielä harkintaa. Tiirilä piti asiaa valitettavana. Hän kirjoitti, että huhujen mukaan joku vaikutusvaltainen henkilö kirkon taholta olisi vaikuttanut presidenttiin. Arveluissa mainittiin **Aleksi Lehtonen ja Paavo Virkkunen** (399-401).

- Tässä tulee selvästi esille valtiovallan rautainen ote kirkkoon jo

1950-luvulla. Kulissien takaiset kirkon sabotaasivoimat ottivat valtiovallan avukseen päämäärään pääsemisekseen. Naispappeuskysymyksen käsittelyssä lienee valtiotalta myös näytellyt tärkeää osaa - kulissien takana.

Kristinopin käsittely

Toinen vuoden 1948 kirkolliskokouksen asia, jossa Tiirilä oli aktiivinen, oli uuden katekismuksen hyväksyminen (401).

Kirkkokäsityksessä annettiin Tiirilän mukaan väärä kuva, kun kirkon jäseniksi mainittiin kaikki kastetut...Tunnustuskirjojen mukaan vain Kristukseen uskovat kastetut ovat kirkon todellisia jäseniä. Kasteen kohdalle Tiirilä kaipasi mainintaa uudestisyntymisestä sekä lapsikasteen voimakkaampaa perustelua...Hän esitti lisäksi omaa kohtaa uudestisyntymisestä (401).

Eskatologiaa käsittelevään kohtaan Tiirilä kaipasi mainintaa tuhatvuotisesta valtakunnasta (401).

Kirkolliskokouksen lähetekeskustelussa piispa Eino Sormunen sanoi, että hän on kirjoittanut kristinopin kolmeen kertaan neljän vuoden aikana ja tämä uusin versio on pedagogisin ja psykologisin, mutta samalla teologisesti heikoin (402).

Varsinainen työskentely tapahtui katekismusvaliokunnassa, johon Tiirilä kuului...Valiokunnassa oli kaksi linjaa. G.O. Rosenqvist ja Martti Haavio vaativat kansantajuutta, Tiirilä luterilaista oppia (402).

Tiirilän osaksi tulleista "läksyistä" hän muisteli erityisesti vanhurskauttamista koskevaa pykälää, jonka sanamuodon hän laati Hamburger Börs - hotellissa omassa huoneessaan (402).

Tiirilä oli merkittäväällä tavalla vaikuttanut kristinopin sisältöön ja siihen, että useat lähetekeskustelussa mainitut puutteet tulivat korjatuiksi (402).

Tiirilällä oli aktiivinen rooli valiokunnan työssä. Tiirilän panos näkyi selvästi edellä mainitun vanhurskauttamisopin lisäksi kirkko-oppia ja eskatologiaa käsittelevissä kohdissa (402-403).

Kaiken kaikkiaan vuoden 1948 kirkolliskokous kuului Tiirilän elämän huippuhetkiin. Hän oli teologisen tiedekunnan dekaanina saanut olla sanomassa painavan sanansa sekä katekismusuudistuksessa että eronneiden vihkimisasiassa, ja molemmissa voinut merkittäväällä tavalla vaikuttaa lopputulokseen (403).

Teinien teologia

Teinien teologia, joka ilmestyi 1949, ei todellakaan ollut helppo. Tavoitteena oli päästä aiempien dogmatiikan oppikirjojen määritelmiin keskittyvästä otteesta enemmän uudemman pedagogiikan suosimaan keskustelua ja mietiskelyä ruokkivaan muotoon (413).

Armonjärjestykseen ja henkilökohtaiseen Jumala-suhteeseen keskittyminen oli tietoinen valinta (413).

Eskatologiassa Tiililä puhui tuhatvuotisesta valtakunnasta vain petiittikappaleessa, mutta erotti varsinaisessakin tekstissä Kristuksen toisen tulemisen ja kaikkien kuolleiden ylösnousemuksen (413-414).

Kansankirkko hän piti parhaimpana kirkkomuotona, "mutta kansankirkossa tulee muodostua uskovien piirejä (ecclesiola), joissa saadaan kokea seurakunnan hengellistä yhteyttä" (414).

- Tällä kohden **on syytä huomauttaa**, ettei Tiililän aikaan kansanvalta ollut vielä konkretisoitunut. Kansalla oli vain nimellinen valta. Kansankirkko oli vain nimellisesti kansankirkko, jossa valta oli kuitenkin suhteellisen harvoilla. **Tämän jälkeen mm. lainsäädännöllisin toimenpitein on autettu kansaa pääsemään vallankahvaan. Pikku hiljaa kansa ohjailee kirkkoa samalla tavoin kuin valtiotakin. Näin Tiililän arviota ei voida suoraan siirtää nykyiseen kansankirkkoon.**

"Raamattu ei anna tukea käsitykselle, että eronnut olisi vapaa solmimaan uuden avioliiton" (414).

Systemaattinen teologia

Tiililän pääteos Systemaattinen teologia ilmestyi kahdessa osassa 1950-luvun alussa, ensin johdanto-osa a1951 ja sitten varsinainen dogmatiikka kolme vuotta myöhemmin (414).

Tiililä jakoi modernin teologian karkeasti kahtia: liberaaliin ja positiiviseen teologiaan. Jälkimmäisellä hän tarkoitti juuri tuota Jumalan ilmoituksesta lähtevää tutkimusta. Edellisen lähtökohtana hän piti sitä, että teologinen tutkimus on samankaltaista kuin muukin tutkimus (415).

Teologia seurakunnan funktiona ei tarkoita, että sen tehtävänä olisi pönkittää kirkon oppia. Auktoriteettina on Jumalan ilmoitus ja seurakunta pitää sitä auktoriteettinaan (415).

Teologian ääretön vakavuus on Tiililän mukaan siinä, että sen on puhuttava elävästä Jumalasta ja hänen tahdostaan (416).

Barthiin ja Heimiin tukeutuminen

Teologian tehtävä ei ole Barthin mukaan tyydyttää ihmisen älyä tai uskonnollisia tarpeita, vaan ottaa vastaan, totella ja viedä eteenpäin sanomaa. Tässä korostuksessa, jonka mukaan mikään muu kuin ilmoituksesta lähtevä teologia ei ole teologiaa, Tiililä koki sukulaisuutta Barthiin (417).

Barthin teologian vastakohtana Tiililä piti **Lundin teologiaa**...Hänen mukaansa oli outoa, kun teologit totesivat, **ettei Jumalasta voi sanoa mitään**...Tiililä toisti myös väitteen, että kun ei enää voi sanoa mitään Jumalasta, vaan tutkitaan ainoastaan käsityksiä hänestä, koko teologia katoaa ja muuttuu uskontotieteeksi. Tässä oli Tiililän lundilaisuuskritiikin ydin (417).

Kun Lundin teologia erotti uskon ja tiedon, **Brunner** puolestaan liitti ne läheisesti yhteen ja katsoi koko teologian lähtevän uskontiedosta. Kaiken teologian perustana oli hänelle Jumalan ilmoitus, **ja sen harjoittamisen edellytyksenä persoonallinen usko** (417).

Heimin mukaan uskon ja tieteen välillä ei ole ristiriitaa, koska tiede ei ulotu uskon alueelle (418).

Tiililän oma ratkaisu oli, että teologia eroaa muusta tutkimuksesta, koska se rakentaa Jumalan ilmoituksen varaan ja tuolle ilmoitukselle voidaan rakentaa vain uskossa (418).

Tiililän mukaan evankelisen ja katolisen teologian normatiivisuus poikkesivat toisistaan siinä, että **evankelinen perustaa normatiivisuuden evankeliumiin ja katolinen kirkkoon** (418).

Teologian lähtökohdat ja materiaali ovat Raamatussa ja kokemuksessa (419).

Tunnustusten merkitys on siinä, että niissä kiteytyvät vuosisatojen kuluessa koetellun uskonelämän perusoivallukset. "Niissä lausutaan, minkälainen raamatuntulkinta on todettu ilmoituksen kokonaisuuden kannalta asialliseksi ja samalla kokemuksen vahvistamaksi" (419).

Kristillisen lähetyshistorian synkimpiin lehtiin kuuluu hänen mukaansa se synkretistinen virtaus, joka on kuvitellut löytävänsä yhteisrintaman pakanuuden jaloimpien saavutusten ja kristinuskon välille. Tiililä kysyikin, miksi on syytä niin voimakkaasti korostaa yleistä ilmoitusta, jos se ei kuitenkaan voi johtaa Jumalan tuntemiseen. Yleinen ilmoitus voidaan Tiililän mukaan ymmärtää oikein vasta erityisestä ilmoituksesta käsin samoin kuin Vanha testamentti avautuu Uudesta testamentista (419).

Tiililä torjui opin jatkuvasta ilmoituksesta. Pelastuksen omistaminen ei ole mitään uutta ilmoitusta. Tiililä arvosteli voimakkaasti sellaista liberaalia eksegeetiikkaa, jossa Raamatusta tulee tarinoita. "Ei voida kuvitellakaan, että usko jolla ilmoitus otettiin vastaan ja jonka se herätti, olisi ollut mahdollista, jos kertomukset Jumalan teoista historiassa olisi käsitetty jutuiksi" (419-420).

Liberaaliteologian ongelma oli Tiililän mukaan siinä, että se keskittyy etsimään Raamatun erehdyksiä (420).

Tiililä torjui ajatuksen, että Raamatussa vain osa olisi Jumalan ilmoitusta...Inspiraatio on johtanut kirjoittajat ilmoituksen tarkoituksen kannalta oikeisiin ilmaisuihin (420).

Tiililä ei hyväksynyt roomalaiskatolista näkemystä, jonka mukaan Raamatun kaanon perustuisi kirkkoon. Vaikka kirkko vahvisti kaanonin rajat, kaanonin olemassaolo ei perustu kirkkoon vaan kirkon olemassaolo kaanoniin (420).

Vanhan testamentin kohdalla Tiililä kritisoi Gulinia, jonka mukaan se Vanhan testamentin aines, joka ei kestä Uuden testamentin loistetta, ei enää ole sitovaa. Tiililän mukaan vanhan liiton valo ei vielä ole lopullista, mutta se viittaa täyttymykseen. Kristus on Vanhan testamentin ymmärtämisen, ei sen hylkäämisen avain. **Kiistelty alkuhistoria on Tiililän mukaan taaksepäin katsovaa profetiaa.** Ihmekysymyksessä Tiililä arvosteli ankarasti Bultmannin Entmythologisierung-ohjelmaa (420).

Piispojen paimen

Kirkolliset erimielisyydet heijastuivat Tiililän ja Gulinin väleihin taas syksyllä 1946, kun **Tiililä toivoi Gulinin ottavan puhutteluun ne papit, joiden näkemykset poikkesivat kirkon opista.** Tiililän mielestä oli väärin, että papit saivat puhua ja kirjoittaa "minkälaista evankeliumin totuuden

syrjäyttämistä ja kieltämistä tahansa" kenenkään puuttumatta asiaan. Esimerkkeinä hän mainitsi **Arto Tolsan ja Ilmari Tuomisen**, joiden kirjoituksia hän itse oli arvostellut. Toinen opetti Tiirilän mukaan, että kaikissa uskonnoissa on sama usko, toinen taas samasti humanismin ja kristinuskon. Tiirilä ehdotti, että Gulin kutsuisi heidät tuomiokapituliin tekemään selkoa opistaan...Ellei mitään tehtäisi, jouduttaisiin Tiirilän mukaan opilliseen anarkiaan. Hän oli valmis tarvittaessa tekemään virallisen valituksen tuomiokapituliin, jos Gulin pitäisi sitä toivottavana (426-427).

Gulin oli eronnut piispaksi tultuaan Sisälähettyssäätiön hallituksesta työkiireisiin vedoten, mutta lähti mukaan Kansan Raamattuseuran johtokuntaan ja valittiin sen puheenjohtajaksi (427).

Antaessaan palautetta Tiirilä murehti, että Gulin antoi kirjassa Uuden testamentin synnylle vain inhimillisen selityksen. "Minua surettaa, että seurakunta saa kirjassasi arvovaltaiselta taholta selityksen, joka osoittaa, että teologina **eliminoit Jumalan sanan jumalallisen synnyn** (429).

7. MAALLINEN JA HENGELLINEN

Vakavaa aikaa

Tiirilän mukaan uskonnonopettajan tuli olla apologeetti, kristinuskon puolustaja... Tiirilä kysyi, missä ovat ne uskonnonopettajat, "jotka eivät lepää, ennenkuin ovat todella löytäneet vakaumuksen joka kestää". Apologia oli siis yhä lähellä Tiirilän sydäntä (446-447).

Tiirilän mielestä oli huono merkki, että teologikoulutuksessa puhuttiin "vaatimusten vähentämisestä" ja **että kokonaan vailla teologista asiantuntemusta oleville maallikoille uskottiin yhä tärkeämpiä tehtäviä kirkossa** " (447).

"On teologeja, jotka uhraavat koko elämänsä tutkimukselle, jonka varassa he eivät katso voivansa elää ja kuolla. Kun ankara hetki tulee, on heidän hypättävä laivasta ulos. Parempi on etsiä laivaa, joka kestää myrskyt" (447).

Tiirilän mukaan oli sekä teologeilta että maallikoilta voitava edellyttää, että he - Tiirilä lainasi apostoli Paavalin sanoja ovat "aina valmiit vastaamaan jokaiselle, joka heiltä kysyy sen toivon perustusta, joka heissä on" ja että he hajottavat maahan "järjen päätelmät ja jokaisen varustuksen, joka nostetaan Jumalan tuntemista vastaan" (448).

Tiirilä oli huolissaan siitä, että papit eivät olleet valmistautuneet puolustamaan kristinuskoa (448).

Vasta silloin, kun julistajalla on ollut aikaa itse viipyä ammentamassa Jumalan sanan syvyyksistä ja sana on koskettanut hänen omaa sydäntään, "vasta silloin näpertelyt unohtuvat ja olennainen suunnattomalla painollaan pääsee oikeuksiinsa" (448).

Apologia oli Tiirilän mielestä valitettavan heikkoa ja kristityt saivat oman taitamattomuutensa tähden "arvonimen tyhmä". Pelkää apologia ei Tiirilän mukaan riitä, vaan ydinasia oli itse toiminta. "Kirkon paras vastaus kaikille arvostelijoilleen on uskollinen työskentely sielujen pelastumiseksi niin kuin toisaalla myös todellinen ihmisten rakastaminen ja palveleminen" (448).

"Aika, jota elämme, on ylenmäärin vakava. Tulevat ukkospilvet kerääntyvät taivaalle. Ihmiset aavistelevat suurten onnettomuuksien tuloa. Jumalan seurakunta näkee antikristillisten voimien keskittyvän ja kysyy, onko Herran tuleminen lähellä. Tällaisessa tilanteessa on kirkon työntekijöillä mitä suurin vastuu, sillä **pasuunan tulee antaa selvä ääni**" (449).

Eskatologiaa

Tiililä tarkkaili valppaasti muuttuvaa maailmaa. Näkymät olivat hänen mielestään valtaosin negatiivisia ja ne vahvistivat ajatusta, että elettiin lopun aikaa (451).

Kysymys lopun ajan tapahtumien järjestyksestä oli Tiililän mukaan "mitä vaikein". **Itse Tiililä kuitenkin lähti liikkeelle "siitä olettamuksesta, että Kristus tulee ensin maailmalta salatulla tavalla herättämään kuolemaan nukkuneet pyhät ja tempaamaan omansa pilviin itseään vastaan sekä hallitsemaan tämän jälkeen tuhatvuotisen valtakunnan ajan"**. Tiililä piti siis ajatusta tuhatvuotisesta valtakunnasta perusteltuna. Vasta tuon ajanjakson jälkeen Kristus herättää kaikki kuolleet ja seuraa viimeinen tuomio (451).

Erityisesti Tiililää huolestutti kirkon tila. Teologien piittaamattomuus saattoi hänen mukaansa edistää antikristillisen rintaman voimistumista. "...edellytykset eskatologiseen loppuselvittelyyn käyvät yhä selvemmiksi". "Antikristuksen aika voi olla ovella - mutta sitten tulee Kristus" (452).

Tiililä totesi, että vaikkei vielä olekaan näkyvissä Israelin "hengellinen palaaminen", on valtiollistakin uudelleensyntymistä pidettävä merkittävänä käänteinä. **Tiililä tiivistä sanomansa niin, että suuri antikristillinen vainonaika edeltää Kristuksen toista tulemistä. Suuri lähetysaika ja juutalaisten kääntyminen saattaa hänen mukaansa tapahtua vasta tuhatvuotisessa valtakunnassa** (452).

Eskatologisista kysymyksistä puhuivat ja kirjoittivat pääasiassa muut kuin luterilaiset ja siksi tuntui tarpeelliselta antaa "kirkonkin äänen" kuulua (452).

Arvostellessaan **Urho Muroman** kirjan, joka käsitteli lopunaikoja, Tiililä totesi, että lopun tapahtumista kirjoitetaan yleensä joko liian suurella tunteella ja varmuudella tai sitten mitäänsanomattoman varovasti. Muroma vältti Tiililän mukaan molemmat vaarat. Muromalla oli Tiililän mielestä suuren lukeneisuutensa ja kokemuksensa perusteella huomattava teologinen asiantuntemus...Muroma kirjoitti Tiililän mukaan herättääkseen ja rakentaakseen. Oli hyvä, että **Muromä oli kirjallaan tullut "lahkojen temmellyskentälle"** (453).

Maallinen ja hengellinen

Erkki Niinivaaran kirja Maallinen ja hengellinen synnytti suuren kohun syksyllä 1952. Kirja oli ns. synodaalikirja eli kirjoitettu virallista pappeinkokousta varten. Ulkoasultaan kirja vaikutti suhteellisen vaatimattomalta; se oli satasivuinen ja sivukooltaan pieni (455).

Mikä siis oli Niinivaaran kirjan sanoma? **Kirjan perusajatus oli, että raja maallisten ja hengellisten asioiden väliltä tuli purkaa.** Tuosta rajasta oli Niinivaaran mukaan johtunut se, että kirkko jäi omaksi saarekkeekseen

saavuttamatta yhteyttä ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Niini vaaran mukaan ruotsalainen teologia ja Luther-tutkimus oli ravistellut tuota itsestäänselvyyttä ja tuonut asian kokonaan uuteen valoon. Ruotsalainen teologia tarkoitti edellä kuvattua Lundin teologiaa. Lundissa opiskelleet suomalaiset teologit olivat pitäneet Niinivaaran jatkuvasti hyvin informoituna. Ratkaisevaksi lähteeksi synodaalikirjaa ajatellen osoittautui Gustaf Wingrenin väitöskirja Luthers lärä om kallelsen, Lutherin oppi kutsumuksesta, jonka Niinivaara joskus alkuvuonna 1943 vaihtoi kahdella Työmies-askilla Lauri Haikolalta Kouvolan asemalla (456).

Uusi Luther-tutkimus oli Niinivaaran mukaan osoittanut vääräksi sen käsityksen, että Luther oli kiinnostunut vain uskonnollisista kysymyksistä ja Jumala-suhteesta ja jättänyt käsittelemättä eettiset ja sosiaaliset kysymykset. Samalla oli joutunut uuteen käsittelyyn myös Lutherin ja pietismin suhde. Kysymys kosketti erityisesti Suomea, **koska täällä maailman luterilaisimmaksi kutsutussa maassa juuri herätysliikkeiden oli usein sanottu edustaneen oikeaa luterilaisuutta**. Tämähän oli myös Tiililän kanta ja hänen suuntaansa Niinivaara viestinsä ilmeisesti lähetti (456).

Niinivaara väitti, että Lutherin ajatus, jonka mukaan elämän tarkoitus sisältyy lähimmäisen palvelemiseen, oli kadonnut. "Kun lähimmäinen on keskuksena, on Kristus keskuksena", julisti Niinivaara (457).

- Kuinka tuttua tekstiä! Eivätkö piispanne esim. Kantola ja Paarma edusta samaa teologiaa niputtaessaan koko kristillisen etiikan "kultaiseen sääntöön"? Piispanne ovat näin samassa harhassa evankelisen Niinivaaran kanssa (VH:n huom.).

Niinivaaran mukaan uskon "sekularisoitumista" on se, kun tehdään raja uskovien ja syntisten välille (457).

- Jälleen tyypillistä tämän päivän kansankirkon oppia: erotusta ei saa tehdä. Kaikki on kastettu Jumalan lapsiksi (VH:n huom.).

"Kun Jumala valitsi Israelin, se ei merkinnyt erään uskonnollisen provinssin luomista maailmanhistoriaan. Kysymys oli koko maailman lunastuksesta." Niinivaaran mukaan tästä seurasi, ettei ihmisiä tule jaotella uskoviin ja jumalattomiin. Raja ei kulje ihmisten välillä, vaan taistelu käydään jokaisessa ihmisessä (458).

Niinivaara näyttää liittäneen ehtoollisen tavalliseen syömiseen ja juomiseen (458).

Luettuaan kirjan Tiililä kirjoitti piispa Eelis Gulinille ja pyysi, että saisi käyttää kirjan johdosta synodaalokokouksessa puheenvuoron heti keskustelun alussa (459).

Tiililä laati asiasta laajan kirjoituksen, joka julkaistiin Kotimaassa 3. päivänä lokakuuta...Hän aloitti toteamalla, että kirkossa oli tultu merkilliseen tilanteeseen. Sotien jälkeen muutamat papit olivat hänen mukaansa esittäneet perustavissa teologisissa kysymyksissä sellaisia mielipiteitä, joita ei voi yhdistää kirkon perusteisiin. Tällaisia ajatuksia olivat Tiililän mukaan seuraavat: **kaikki maailman uskonnot ovat yhtä, luterilainen vanhurskauttamisoppi on murskattava, kaikki kastetut ihmiset ovat Kristuksen ruumiin jäseniä, pelastuskiivoitus on itsekkyyttä, uudestisyntynyt teologi on portto tieteen temppeleissä ja herätyskristillisuus on väärä kasvannainen luterilaisessa kirkossa.** (460).

kirjan käsittelyn Tiililä aloitti tarttumalla ajatukseen, jonka mukaan kirkko ei saisi rakentaa perittyjen ajatustottumusten varaan, vaan sen

tulisi aina uudelleen etsiä itselleen sanomansa...siinä unohdettiin (Tiililän mukaan), ettei kirkko varsinaisesti ollut etsivä vaan julistava kirkko...Tiililän mukaan Niinivaaralla on ollut kaksi lähdettä, kristillis-sosiaalinen ajattelu ja lundilainen teologia... Tässä yhteydessä Tiililä viittasi jälleen lundilaisen teologian juuriin ja totesi, että lundilaisuudella ja ritschililäisellä teologialla oli kiistämätön yhtymäkohta **tuonpuoleisuuden syrjäyttämisessä etiikan kustannuksella** (460).

- Eikö tämä ole ilmeinen piirre myös aikamme piispojen teologiassa? Ainakin arkkipiispa Paarman puheista löytyy helposti tämä piirre (VH:n huom.).

Tiililän mielestä ei tule puhua maallisen elämän arvosta, vaan siitä, kuinka Jumala on Kristuksessa valmistanut pelastuksen tästä maailmasta (461).

Tiililän mukaan Niinivaara torjui koko Jumalan erityisen ilmoituksen. "Kun kirkkoherra Niinivaara sanoo uhrattavan vieraalle alttarille, jos katsotaan ´ratkaisevasti kristillisen katsomuksen alkavan vasta lunastuksesta`, hän kieltää Kristuksen ainutlaatuisen merkityksen Jumalan ilmoituksen tutkimisessa. Tiililän mukaan vain Kristuksessa voimme ymmärtää Jumalaa ja hänen suunnitelmiaan. Tiililä totesi vielä, että erityisen selvästi Niinivaaran kirjan raamatunvastaisuus näkyy siinä, kuinka kirjassa todetaan, ettei tule opettaa Jumalan erityistä asioihin puuttumista tässä maailmassa (461)

Tiililä perusteli ankaraa ja perusteellista kritiikkiä sillä, että Niinivaaran kirja aloitti kokonaan uuden vaiheen. Kyseessä oli ensinnäkin synodaalikirjoitus eikä mikä tahansa mielipiteen ilmaus. Aiemmin keskustelua oli käyty lehdistä, mutta **nyt tuomiokapituli oli postittanut virallista pappeinkokousta varten papeille harhaoppisen kirjan ja tullut näin itsekin Tiililän mukaan väärin oppien levittäjäksi** (461).

Maallisesta yhteiskunnasta oli tullut uusi Jumalan valtakunta (462).

Tiililän mielestä kyse ei ollut vain siitä, onko maallinen kutsumus yhtä hyvä kuin hengellinen, vaan varsinaisesti siitä, tunnustettiinko lainkaan hengellistä todellisuutta. Taistelua ei käyty vain siitä, onko oikein tehdä raja uskovien ja ei-uskovien välille, tai siitä, tuliko palvella Jumalaa vai oliko kaikki muuttunut lähimmäisen palvelemiseksi. Niinivaaran lauseiden takaa pilkotti uusi kokonaisnäkemys, **joka ei Tiililän mukaan vaarantanut vain pietismiä vaan koko kristillisen uskon**. Tätä taustaa vasten Tiililän raju hyökkäys on ymmärrettävissä (462).

Synodaalikirjasta käytettiin parikymmentä puheenvuoroa, joissa Tiililän kritiikkiä **tukivat Urho Muroma, Kosti Kankainen, Erkki Kurki-Suonio ja Paavo Viljanen**. Niinivaara sai **tukea Lennart Pinomaalta, Sigfrid Sireniukselta ja Aarne Siiralalta**. Tiililän kieltä käyttäen voisi sanoa, että sireniolais-lundilainen rintama oli saanut vastaansa herätysliikepapit (464).

Seuranneessa keskustelussa Gulin sanoi Niinivaaran kirjaa loistavaksi ja antoi siitä arvosanan 10+. Tiililä oli niin pettynyt piispaansa, että tiedusteli Salomieheltä mahdollisuutta siirtyä Turun hiippakuntaan ja oli jo kirjoittamassa asiasta anomusta, kun Gulinin kirje sai hänet muuttamaan mielensä. Pitkässä kirjeessä Gulinille Tiililä sanoi, että häntä suretti se, että Gulin ja Pinomaa olivat jo pitkään antaneet tukensa ryhmälle, **"jonka päämääränä on tappaa uskonnollinen elämä kirkostamme"**. Tiililän mielestä se oli kummallista, koska Gulin ja Pinomaa olivat muuten edustaneet herätyskristillisyyttä. Tiililä ei voinut ymmärtää, että he tukivat niitä, jotka puhuivat ivaten "pelastuskysymyksestä huolehtivasta

kristillisyydestä" (464).

Väinö Hotti